

Ese de două ori in septimana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopésca. Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se anticipe

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

PARTE OFICIALA.

Nr. 355. Pres.

Cu privire la §. 89. 90. si 93. din statutulu organu, cu acést'a convocamu sinodulu ordinariu alu eparchiei Nóstre aradane pentru anulu curinte 1874. la biserice'a Nóstra catedrala din Aradu pe Duminec'a Tomei, adeca pe diu'a 7. a lunei Aprile a. c. calend. vechiu.

Intre agendele, ce dupa §. 96. din statutulu organu cadu in competinti'a sinodulu eparchialu, ocupa in anulu acést'a locu insemnatu cestiunea despre regularea administratiunei fonduriloru comune ale eparchieloru Aradului si Caransebesiului; in carea privintia tramitemu fiescaruia deputatu sinodalu deodata cu acést'a convocare câte unu esemplariu din proiectulu comisiunалу elucratu la insarcinarea sinodulu eparchialu ordinariu din anulu trecut 1873. recomandandu tuturor seriós'a studiere a cestiunei acesteia de mare interesu pentru sant'a nóstra biserica.

Aradu, 19. Februaru, 1874.

Dreptcredintiosulu episcopu diecesanu alu bisericii greco-orientali romane in partile Aradului, Oradii-mari, Ienopolei si ale Halmagiului, precum si in celea adnesate din Banatulu Temisianu,

Mironu Romanul.m. p.

Proiectu de Regulamentu,

(lucratu de comisiunea ad hoc, in Temisiór'a in dilele de 9/21, 10/22 si 11/23 dec. 1873.)

§. 1.

Fondurile bisericesci si scolare, comune dieceselor romane gr. or. din Aradu si Caransebesiu, anume: 1. fondulu generale comunu bisericescu; 2. fondulu pentru unu seminaru gr. or. romanu; 3. fondulu generalu scolaru comunu, in care se cuprindu si fondurile — a) pentru edificiuu preparandiei comune din Aradu, b) celu asia numitu convictualu pentru preparandi; 4. fondulu investitorescu pentru pensiuni; 5. fundatiunea Ballaiana pentru stipendie, — remanu conformu compusetiunei si destinatiunei lor, nedespartite, si se vor administrá in comunu, spre care scopu se constituie o administratiune comuna, de sine statatória, cu scaunulu in Temisiór'a.

Acést'a administratiune va portá numirea de: „Directiunea fonduriloru bisericesci si scolari, comune Dieceselor rom. gr. or. de Aradu si Caransebesiu — in Temisiór'a,” — avendu propriulu seu sigilu cu acést'a-si inscriptiune.

§. 2.

Acestu organu si-va indeplini activitatea sa in două directiuni: un'a curatu administratória de fonduri, ér cealalta manipulatória de cassa.

§. 3.

Directiunea administratória de fonduri va constá dintr'unu presedinte si din siese membri directiunali, cu unu juris-consultu.

Presedintele se va alege alternativminte, odata de unulu, odata de celalaltu Sinodu eparchiale, avendu sinodulu Eparchiei aradane a face inceputulu.

Déca postulu de presedinte ar deveni vacante mai nainte de a fi expiratu periodulu de trei ani, pentru care a fostu alesu, alegerea suplinitoria o face acelasi Sinodu, ér intrevenindu casulu si necesitatea nainte de intrunirea sinodulu eparchialu, atunci alegerea pona la intrunirea sinodulu eparchialu, provisorminte se indeplinesce prin plenulu consistoriului acelei Diecese.

Atátu presedintele, câtu si membrii Directiunei, si juris-consultulu se alege pre unu periodu de trei ani, potendu fi re-alesi.

Dintre membrii directiunali pre trei, adeca pre unulu din cleru si pe doi din civili, ii alege Sinodulu Eparchiei din Aradu, ér pe celalalti trei, asemenea unulu din cleru si doi din civili, ii alege Sinodulu Eparchiei de Caransebesiu.

Fie-care Diecesa pre unulu dintre acesti membri lu-alege dintre barbatii calificati pentru atare postu — din Temisiór'a seu din cea mai de aprópe vecinatate.

§. 4.

Directiunea fonduriloru va tiené pentru afacerile sale siesse siedintie plenarie in anu, totu la două lune un'a; ér siedintie ordinarie in fie-care luna câte un'a, avendu totu a dón'a siedintia ordinaria a coincide cu cea plenaria din aceeași luna.

In casuri de mare necesitate si urgentia, presedintele este indreptatitu a convocá siedintia estrordinaria, atátu simpla, câtu si plenaria.

La siedintiele plenari au a fi chiamati toti membrii Directiunei, si spre tienera lor legale se recere presentia celu pucinu a patru membri si cu presedintele.

Siedintiele ordinari se tienu regulatu cu cei mai de aprópe doi membri, caroru pentru aceste siedintie singuru numai se vor dá diurne si spese de calatoria.

Siedintiele precum cele plenarie, asia si cele ordinarie, se tienu regulatu la prim'a domineca a lunei.

§. 5.

Se tiene de competinti'a siedintieloru plenarie: incuviintierea de imprumute, — dispunerea incassariloru de capitale si de interese, — luarea mesuriloru necesari estrordinari intru interesulu fonduriloru, — compunerea repórteloru anuali catra ambele sínóde eparchiali — despre starea fonduriloru si despre activitatea Directiunei, — censurarea si substernerea pre langa observatiunile ce ar aflá de lipsa — a computeloru anuali; in fine facerea de proiecte pentru mesurile ce ar aflá de lipsa spre completarea organizatiunei sale.

Dimpreuna cu reportulu seu anulu Directiunea substerne ambelor sinóde si unu preliminaru despre tóte spesele administratiunali.

§. 6.

In competinti'a siedintieloru ordinari cade: scontrarea pe ne-asteptate — in fia-care luna a cassei, asemnarea imprumutelor incuviintiate si deslegarea tuturor obiectelor de administratiune comuna, ce nu se tienu espresu de competinti'a siedintiei plenarie.

§. 7.

In siedintiele plenarie conclusele se iau dupa maiortatea absoluta a voturiloru. Candu voturile membriloru presinti s'au impartitu in două, votulu presedintelui decide; de asemenea candu voturile cu alu presedintelui impreuna se impartu in două parti egali, partea in carea este presedintele se redica la conclusu.

§. 8.

Votarea se face pre facia, si de câte ori este diferintia de pareri, votantii se insemna in protocolu dupa nume.

§. 9.

Despre decursul si decisele sedintelor se tiene protocolu regulat, se autentica la incheierea fie carei sedintie, subscriindu-se de presedinte si de toti membrii directiunali presenti impreuna cu notariul. Unu protocolu fora aceste subscrieri nu este autentic; dar membrii sunt detori a subscrie in data ce elu corespunde deliberarilor intemplete.

§. 10.

Presedintele are detorinta a trece in ordinea in care au intratu, intr'unu protocolu de intrare — toate chartiele date seu adresate la Directiune, precatu numai se pote in aceeași diua, providiindu-le cu datulu presentatiunei si cu numerulu curinte, si subscriindu acelu protocolu, pre catu nu l'ar tene elu insusi, cu incheierea fie-carei dile.

§. 11.

Presedintele pentru ostend'a sa va primi o retributiune de 600 fl. pe anu, er pentru scripturistica unu pausialu de 300 fl.

Membriloru din afara se va raspunde pentru dilele petrecute in caletoria si la sedintia cate 5 fl. de diua; de asemenea li se vor compensa spesele de caletoria cu cate 50 cr. pentru un'a mila cu post'a; er membrii din locu vor primi o taca de trei florini pentru presintia la sedintia dilei.

Cu facerea protocolulu sedintelor se va insarcina controlorulu de la cassa, carui pentru fia-care sedintia de diua i se va da o remuneratiune de 3 fl.

§. 12.

Manipularea cassei se indeplinesce de unu perceptore si de unu scrietoriu cassale, care din urma se va insarcina si cu agendele de controlorulu.

Ambii acestia sunt detori, pentru manipularea cassei, a depune cate o cautuine, si adeca preceptorele in valore de o data si diumetate a salariulu seu, in chartie de statu, in ipoteka pupilaria, seu in numerariu. Pentru sum'a depusa in numerariu, se raspundu depunatoriulu interese de 7%.

§. 13.

Salariulu preceptorului va fi de 1200 fl; er alu scrietoriulu controlorulu de 800 fl. la anu.

§. 14.

Disciplin'a si prevederea cu pensiuine seu escontentatiune a functionariloru cassali dupa servitiu mai indelungatu, se va regula prin normative speciali. Pana atunci presedintele ocaasionalmente va propune directiunei si va face a se vota toate mesurile disciplinare necesari in conformitate cu dispusetiunile acestui regulamentu.

§. 15.

In oficiulu preceptorului cadu urmatorele afaceri: a incassa banii, chitandu regularmente sumele primite, — a face solvirile asemnate la cassa din partea directiunei, — perceptiunile si erogatiunile a le insemna regulatu in *diurnalu* si de aci in *cartea principala*, — cu capetulu fia-carei lune a incheia in diurnalu perceptiunile si erogatiunile si restulu a-lu trece pe lun'a viitoria, apoi rezultatulu fia-carei lune intr'unu conspectu a-lu subterne prin Directiunea capiloru din ambele diecese, acest'a celu multu pana in 5 a fia-carei lune, — a tene in evidintia osacta solvirea intereselor si candu acest'a ar intardia, nainte de tinererea sedintiei ordinaria a face Directiunei aretare, pentru admonitiunea detorasiloru, — a compune computulu anualu despre intriga manipulatune cassele de peste anulu inchiatu, si acestu computu in timpu de siesse septemani a-lu subterne Directiunei fonduriloru spre a urma conformu dispusetiunei concerninte din §. 5.

§. 16.

Scrietoriulu-controlorulu alu cassei — va tene pentru sine unu diurnalu despre cele perceptive si erogate, — va subscrie cu perceptorele impreuna chitantiile despre solvirile facute si petrecute in diurnalulu cassei, — va prevedea agendele scripturistice ale cancelariei cassei, cele-ce in §. precedentu esprese nu sunt impuse preceptorului, — va subscrie totu cu perceptorele impreuna toate conspectele ce au a fi subternute Directiunei, de asemenea si computulu anualu despre intriga manipulatune cassale; in fine elu va ave si functiunea de notariu in sedintiele Directiunei, conformu §-lui 11.

§. 17.

Perceptorele si controlorulu vor tene unu inventariu osactu despre toate aparatele si rechisitele cancelariali si ei sunt solidarmente respunsabili pentru toate cele primite si insemnate in inventariu.

§. 18.

Toate obiectele de valori, precum: obligatiunile publice si private, carticelele caselor de economia, contractele despre aucta 10 percentuale, scl. scl. — se vor pastra in cassa de feru, de la care un'a cheia va fi la presedintele Directiunei, un'a la perceptore, er a trei-a la controlorulu cassei.

Perceptorele va ave si o cassa de mana, in care insa nici o data nu vor pote se remana peste nopte mai multu de 100 fl. Sumele mai mari pururia cu incheierea oreloru cancelariali se vor depune in cassa de feru.

§. 19.

Ori-ce primire de bani se indeplinesce si adevaresce prin perceptore si controlorulu, pe langa luarea de contr'a-chitantie.

Epistolele insarcinate cu bani seu alte valori, macar de ar fi ele adresate Directiunei fonduriloru, se desfacu pururea numai in presintia preceptorului si controlorului, si deca cuprinsulu loru privescu aceste fonduri, ele se trecu numai de catu la cassa. In astfeliu de casuri epistolele si cu copertele loru servescu de contrachitantie.

§. 20.

In data ce la cassa fonduriloru va fi incursu o suma mai mare de catu ce sunt trebuintele curinti, prisosulu pana la elocarea cu ipoteka se va depune in cassa de pastrare numita: „*prim'a cassa de economii in Temisiór'a*“

§. 21.

Computele anual, mai susu amintite, (§. 15,) se subternu in doue esemplarie, providute cu copie ale tuturoru documentelor concerninti, cari copie se vor controla si autentica in sedintia Directiunei, originalele avendu a fi pastrate la cassa.

§. 22.

Sinódele eparchiali esaminandu fia-care de sine computele anual, si-comunica reciprocamente rezultatulu esaminarei, si aflandu computele in ordine, dau in contielegere *absolutoriu*.

§. 23.

Candu intre ambele sinóde esaminatorie s'ar escá diferentie, ne complanabili prin contielegere imprumutata, de asemenea candu cei-ce au depusu computele s'ar afla vatemati prin vre-o decisiune sinodale, atunci are locu apelatiunea la congresulu nationalu bisericescu, carele decide finalmente in veri-ce intrebare de asemenea natura.

§. 24.

Agendele jurisconsultulu sunt: esaminarea cereriloru de imprumutu ipotecariu si a actelor de garantia, si darea de opiniune din punctulu de vedere alu recerintelor prescise si alu formelor legali; de asemenea darea de opiniune asupra pasiloru judeciali necesari.

§. 25.

Jurisconsultulu va primi o retributiune a ostanelor sale de 300 fl. la anu.

§. 26.

Incassarile pre calea procesulu ordinarminte nu se facu prin jurisconsultu, ci printr'unu avocat privatu, de bunu renume, observandu Directiunea toate recerutele cautele la impoteririle unui atare pentru incasarea de bani.

§. 27.

Jurisconsultulu, perceptorele si controlorulu participa la sedintiele ordinare seu plenarie ale Directiunei — numai la convocare si numai cu votu informativu, si fora diurne.

§. 28.

Pentru servitiulu cancelarialu se va lua prin presedinte, in contielegere cu perceptorele — unu servitiu de cancelaria, cu o remuneratiune anualu pona la 300 fl.

§. 29.

Presedintele, membrii directiunali, jurisconsultulu si functionarii cassali, la introducerea in oficiu depunu juramentu pentru implinirea oficiulu, adeca administrarea resp. manipularea fonduriloru — cu credintia, zelu si nepartialitate.

§. 30.

Denumirea de perceptore si controlor se face astfeliu: directiunea fonduriloru ca delegatiune a ambelor sinóde diecesane publicandu concursu, intr'o sedintia plenaria, integrita prin ambii capi diecesani, sub presedintia celui mai vechiu, alege dintre concurenti cu absoluta maioritate de voturi pentru unul si altulu postu.

Totu in asemenea sedintia plenaria se face si alegerea de jurisconsultu, dintre advocatii romani din locu, fora concursu. Postulu de jurisconsultu devenitu vacante in decursulu anului, provisorminte se pôte implini prin Directiunea fondurilor in sedintia plenaria comuna.

§. 31.

Pentru casuri de impiedecare provisorie a presiedintelui directiunei sêu a perceptoriului casei, ei se suplinescu unulu pre altulu in afacerile lor de tôte dilele, era pentru casulu de absintia a controlorului, directiunea face provisiunea necesaria.

§. 32.

Control'a, respective inspectiunea fondurilor si a administratiunei loru este a ambelor diecese, cari — pe câtu timpu nu sunt adunate sinódele, o eserciédia prin capii diecesani cu ajutoriulu senatelor episcopesci. Spre acestu scopu fia-care capu diecesanu, in ori-ce timpu este indreptatitu, in persóna sêu printr'unu delegatu alu sêu, a examina ori-ce acte ale directiunei fondurilor si a revidé manipulatiunea cassale; afora de acést'a in sa obligatu este fia-care capu diecesanu din trei in trei luni alternativminte a face atare cercetare si revisiune, avendu totdeauna a-si comunicá unulu altui'a rezultatulu. Incátu prin rezultatulu examinarei s'ar constatá unu periclu pentru fonduri, capii diecesani in contielegere, sub responsabilitatea lor, vor lua mesurile necesarie spre delaturarea reului, in casuri grave macar si prin suspenderea unui sêu altui functionariu de la oficiu si inlocuirea provisorie a aceluia. Despre tôte affarile si dispusetiunile lor vor face raportu motivatu celor mai de aprópe sinóde diecesane. —

§. 33.

Conformu dispusetiunei statutului organicu, banii fondurilor se depun spre fructificare interimalminte la vre o cassa de pastrare, ér pentru timpu de ani, se dau ca imprumuturi ipotecari cu destula garantia.

§. 34.

Cele mai mici imprumuturi ce se potu dá, sunt de 200 fl.; ér cele mai mari de 20,000 fl. tienendu-se la impartirea lor in vedere o proportiune egale pentru ambele diecese.

§. 35.

Imprumute ipotecari se potu cere pe garanti'a a totu felulu de averi nemiscátorie private, introduse in cartile funduare. Viiele in sa si padurile potu face obiectu de ipotece numai dupa valórea pamentului.

§. 36.

Cererile de imprumute ipotecari, au sê fia adresate catra „Directiunea fondurilor bisericesci si scolarie, comune dieceselor gr. or. romane din Aradu si Caransebesiu in Temisiór'a", avendu atari cereri a fi instruite cu:

- a) estrasu din cartea funduaria a averei ce se ofere de ipoteca;
- b) instrumentu de estimatiune, care in sate, la imprumutele de la 200—600 fl. se face prin antistia comunale; ér in orasie si specialminte acolo, unde se afla scaunu judecialu in locu, si ori unde se aréta necesitatea de pretiuire prin barbati de specialitate, prin scaunulu judecatorescu;
- c) la imprumutele satesci, adeverinti'a antistiei comunale despre pretiulu curinte alu ipotecei in cei trei ani din urma;
- d) carticie'a de contributiune, ori adeverinti'a de la oficiulu de contributiune despre darea directa;
- e) adeverinti'a oficiului de contributiune despre regulat'a platire a contributiunei;
- f) estrasu din foi'a catastrului de venite;
- g) in casuri, candu ipotec'a se ofere in case sêu alte edificie si locuri intravilane, atestatulu oficiului de contributiune despre câtlul darei dupa venitululu anualu;
- h) asemenea pentru edificie — politi'a despre asigurarea lor in contra focului, luandu totdeodata imprumutatorulu obligamentulu de asigurare necurmata a ipotecei, pre câtu timpu va sustá imprumutulu, despre ce la platirea intereselor va dá dovéda prin producerea politiei, in casu de ne'implniré avendu a asteptá abdicarea imprumutului.

In casu, candu pretiulu ipotecei oferite ar însuffá dubietate, directiunea la cererea partii va insarcina pre unu increditu alu sêu, ca despre starea si valórea ipotecei sê-si castige datele necesarie in persóna.

§. 37.

Presiedintele in data ce a intratu atare cerere, dupa-ce aceea s'a introdusu in protocolulu de intrate alu directiunei, si a capetatu numerulu curinte din acestu protocolu, face sê se introduca in cartea de primire a jurisconsultului sub numerulu curinte alu acestei carti si prevediuta si cu alu protocolului de intrate, — o tramite de locu jurisconsultului, carele in rubricile concerninti va adeveri diu'a si timpulu primirei cu subscrierea sa.

§. 38.

Jurisconsultulu are a censurá actulu si cererea cu tôte adausele, si celu multu pana in optu dile a le returná presidiului — pe langa opiniunea sa in scrisu, câtu mai precisa.

§. 39.

Cererea de imprumutu de impreuna cu opiniunea jurisconsultului, presidiulu o subterne celei mai de aprópe sedintie ordinare, carea, déca dupa opiniunea jurisconsultului este de a se face vr'o intregire necesaria a cererei de imprumutu, dispune acést'a numai de câtu, ér déca votulu jurisconsultului este pentru acordarea sêu respingerea cererei, propune actulu spre deciderea celei mai de aprópe sedintie plenarie.

§. 40.

Déca unu imprumutu nu se acórda, actele se tramitu ceretoriului cu decisu negativu.

§. 41.

Déca unu imprumutu se incuviintiédia, numai de câtu se insciintiédia ceretoriulu, tramitendu-i-se o blancheta de obligatiune, pe langa informatiunea necesaria despre cum are sê fia aceea implinita, subscrisa si legalisata judecialminte, cum sê fia intabulata si apoi retramisa directiunei, pe langa unu estrasu din cartea funduaria, din care sê se véda intabulatiunea efeptuita.

§. 42.

Si acést'a substernere indata dupa sosire se manipulédia si se comunica jurisconsultului intocmai dupa dispusetiunile de mai susu din §§. 37 si 38; ér urmandu opiniunea jurisconsultului, déca aceea este neconditiunatu favorabile, si si in sedinti'a ordinaria se afla deplinu intemeiata, prin acést'a din urma de locu se dispune eliberarea baniloru la cassa; ér déca sêu jurisconsultulu, sêu sedinti'a ordinaria, din veri-ce punctu de vedere ar dificultá actulu, acél'a se va subterne la cea mai de aprópe sedintia plenaria si se va urmá mai departe dupa conclusele aceleia.

§. 43.

Imprumuturile se dau cu dreptulu de edicare *trei lune înainte*, cu interese de 8% solvinde totu pe diumetate de anu înainte si pentru spesele administratiunei si manipulatiunei cu unu adausu dela capitale pana la 3000 fl. de 1%; dela 3000 pana la 15,000 fl. $\frac{3}{4}$ procentu! de la 15,000 in susu — de $\frac{1}{2}$ procentu! in fine pentru asigurarea daunei ce s'aru puté causá prin nesolvire mai indelungata si procesu, si care dauna prin ipoteca comuna nu ar fi acoperita cu prioritatea capitalului, — inca pe langa o *cautiune stipulabile si intabulanda* — dupa capitale pana la 1000 fl. de 20% fl. dela 1000 fl. pana la 5000 fl. de 15% fl. dela 5000 fl. pana la 10,000 fl. de 10%, dela 10,000 fl. incolo 5%.

Percentuatiunea pentru spesele administrative si de manipulare se va contá separat.

§. 44.

Respunderea puntuala la terminu a intereselor avendu a fi intetita cu rigóre, in obligatiune se va stipulá: cá prin neresponderea unei rate la terminu, capitalulu se considera de edisu; pe langa acést'a se va stipulá, cá interesele neplatite la terminu, indata se vor considerá de capitalu si dupa ele pana la diu'a raspunderei se vor computá procentele si adausulu deobligatu la capitalu.

§. 45.

Ducerea la indeplinire a dispusetiunilor acestui regulamentu precátu ele privescu administratiunea fondurilor se increde directiunei; specialminte incátu pentru dispusetiunea §-lui 43 cu privintia la principiulu enunciatu de ambele sinóde diecesane, ca prin imprumute sê se ajutore crestinii nostrii din ambele diecese pentru midilocirea succesiva, ca imprumutele mai mari decâtu cele normate sê se reduca, de asemenea ca cele dela straini — sê se edica si incasadie, — se defige unu terminu de patru ani de la intrarea in viétia a directiunei fondurilor. —

PARTE NEOFICIALĂ.

Catra on. cetitori ai „Luminei.“

Domnulu *Iosifu Goldisiu*, din cauză multelor sale afaceri profesori, nepotendu conduce mai departe redacțiunea „Luminei“ — cu această misiune Preasfințita Sa Domnulu Episcopu alu nostru a binevoitu a me însărcina pre mine în modu interimalu. O sarcina este această pentru mine, câtu de onorifica, atâtu de grea.

Sunt două punctele ce-mi marescu sarcina în această pusețiune, antai: *programulu fôiei*, si alu doilea: *opiniunea publica*. Aceste sunt acele puncte însemnate, pe langa cari trebuie să se învârtăscă întrégă lucrare a unui redactoru!

Program'a „Luminei“ este bine cunoscută la toti, ea nu se pôte alteră nici decăt, pentrucă este spresiunea reprezentantiloru poporului, si nu a unui individuu singuraticu. La această programă dara me alipescu si eu, o privescu de a mea intru tôte, ea va fi busol'a lucrariloru mele!

Departa însă de a face publiculu nescari promisiuni mari pe viitoriu, decăt: lucrarea continua după modestele mele poteri — premittu că o fôia bisericească cum e „Lumina“ cu anevoie pôte se corespunda tuturor pretensiuniloru publiculu cetitoriu; cu anevoie pentrucă materi'a ce tractăza în colónele sale, nu potu fi strictu evenimentele dilnice, ci aceea trebuie formată, trebuie produsă; va se dica: redigiarea ei pretinde poteri multe si studiu continuu, ca si ori care fôia eschisivu literaria.

Dara scopulu „Luminei“ nu e intru atâtă tractarea cestiuniloru nalte dogmatico-teologice, câtu mai alesu: a dá poporulu învătatură folositoare din viétia practica, ca elu se pricepa institutiunile bisericești sale si scopulu lor salutaru. În directiunea această amu lucratu, în directiunea această vom lucră si pe viitoriu!

Nu-mi remane alta decăt, a me recomandă bunăvointiei publiculu cetitoriu, si a-i cere sucursulu moralu si materialu în lucrare, cu atâtu mai alesu, căci fôia ce redactezu, nu este proprietatea individuală, ci a întregii noastre eparchie!

Vincentiu Mungra.

Dotatiunea clerului este prim'a si urgent'a necesitate în biserica noastră.

Dela intrarea în viétia a „stat. org.“ mai de multe ori s'a accentuată necesitatea cea mare de a îmbunătățirea materială decădiută a clerulu nostru. Preotimea a datu petitiuni peste petitiuni la sinodulu eparchialu, dar glasulu ei pana acum a sunatu în desiertu. Datoritiile preotiloru nostri s'au sporitu, responsabilitatea s'a maritu, si în locu de favoruri, ei întâmpina disprețu si nepăsare la poporulu, pentru care traiesce, se luptă si jertfesc!

Formarea clerulu teneru s'a cugetat a fi de ajunsu spre mentinere, însă realitatea vedesce contrariulu, vedesce aceea, că fora dotatiune, clerulu teneru nu pôte luă asupra angajamentulu si sarcin'a apostoliei; de aici apoi s'a ivitu lipsă învêderată de preoti în tôte partile diecesei.

Pana candu clerulu va fi spriginitu în lucrarile sale, pana candu intru împlinirea misiunei preotiesci poporulu i va dá sucursulu materialu si moralu, pana atunci biserica si natiunea potu contă la cele mai frumoșe rezultate, la din contra nesușintile nobile devinu numai o utopia.

Constantia si resolutiunea clerulu în lupte sunt binecunoscute din trecut; biserica si institutiunile ei le-a aparatu în tóta vremea. Cele diece gône si eresurile

ce au sguduitu biserica lui Cristosu, n'au potutu molipsi institutiunile ei, si numai eresulu arianiloru a paralisatu în câtuva progresulu bisericești ortodoxe.

Jugulu evangelicu cu adeveratu eră greu de purtat; totusi preotii nu s'au retrasu dela suportarea lui, si triumfulu lor a fostu întreit, la ce fôrte multu a contribuitu rîvn'a creștiniloru catra biserica, si tari'a credinței lor.

Dara si altcum clerulu în trecut eră spresiunea viaa a poporulu, vócea lui eră santa si decidiatoria. Asia la cuvintele lui Vasiliu celu mare, Atanasiu si ale lui Grigoriu din Nazianzu, parintii si maicele din Efesu fiindu duse la pierdiare luau în bratie si pre copii lor, si asia primeau mucenicia. — Tertulianu despre romanii din Dacia ca despre creștini, cu mandria dice: s'au supusu acum credinței lui Cristosu, Ddieulu adeveratu diversele popóre ale getuliloru, multe ținuturi ale mauriloru tôte hotarale spaniloru si ale galiloru si locurile britaniloru cele nepatruse de romani, si natiunea Sarmatiloru, a Daciloru (adeca a romaniloru) si a germaniloru (Tertull. adv. Iud. c. VII:) éra Pliniu în Epist. 97. catra Traianu asia scrie: că atâtă creștini au aflatu nu numai în cetati, ci si în sate si agri, încât templele idoliloru ajunseră acum a fi desolate si sacrificiile parasite. Cine ar trage sub dubietate că nu clerulu inspiratu de pre înalt'a Proția divina — a' facutu pre urzitoriulu acestoru rezultate? Cu dreptu cuventu elu este acel'a, care seclii îndelungati, uniculu a fostu conducatoriulu si luminatoriulu poporulu. elu este acel'a, care amesuratu chiamarei sale este si adi paditoriulu celu mai bunu si credinciosu alu Bisericești si a Statulu, si această credu a fi recunoscutu si în cele mai mari staturi europene; însă deca nu ne vomu îngriji de subvintiunea lui, vom poté pe viitoriu a mai acceptă ceva intru folosulu comunu? Răspundă pusețiunea lui cea debila de prezentu; răspundă starea noastră actuală; elu este subordinatu ierarhiei sale de o parte, éra de alta—Statulu, prin urmare — servește la doi domni, si nici că pôte sermanulu cu honorariulu seu celu atâtă precariu asi alina multe sale lipse pe langa misiunea lui cea grea; elu este sermanulu si cersitoriulu, căci candu i ar compete ceva — de după ostenelele sale — dela popor, de multe ori nu vede unu banu, pana nu singuru merge a casa la datorasiulu seu, apoi candu 'si coaduna asia numitul „biru preotiescu anualu“, éra singuru din casa în casa spre batjocura la alte nêmuri — trebuie se alerge si se cersieșca ce lui i compete după munc'a sa. — Dotatiune! si încă din altu isvoru, e de lipsa pe sêm'a clerulu nostru, si această este o dorintia universală, si acceptamu cu mare doru resolvirea ei. —

Demetriu Pop'a,
parocu si ascs: consist.

Isusu Salvatoriulu lumei.

Strictă, admoniția si serioasă e învătatur'a evangeliilor. Cu serioșitate înaltă ne arată aceea scopulu celu finalu, care e destinat pentru noi, ca ômeni si creștini, si cu colorii negre ni depinge abaterea dela acestu scopu adeca peccatul, care ni omôra sufletulu. Această ni arată în tóta golatatea smintele lumesci, ținendu înaintea ochiloru nostri lumin'a muribundiloru, înfacișindune mórtea cea înfricosiată cu puterea ei. Cu înfiorare ne aduce aminte de judecat'a cea mai de pe urma, carea se va fini cu judecat'a despre viétia vecinică. Ne conduce în abisulu întunecimei unde nu este alta decât intristare si desperare, în temnița maniei lui Dumnediului, unde e plângere si scrâjnirea dinților, în flacăra de focu a infernulu, unde sunt acei muritori, cari ne pocăinduse înainte de mórte, sunt în eternu sugrumati si pedepsiti. Adeverurile aceste evangeliice destéptă pre omu din slăbiciunile sale, prin cari adeseori peccatuiesce.

Însă Dumnediului nu poftește dela noi servilismu, ci temere fiescă; deôrace Dumnediului nu ne poftește perirea, de aceea si

Evangelii'a ne infatisieidia esemple cari pe noi se ne indemne in-sufletiesca si aredice. Dar' tota desfatara, totu ajutoriulu, tota bucuri'a, cu care pecatosulu se impartasiesce prin evangelia sunt cuprinse in aceste cuvinte: „Asia a iubit Dumnedieu lumea catu a datu pre fiulu seu, ca toti cati vor crede intru elu se nu piera ci se aiba vietia de veci.“ Dumnedieu a iubit — pre cine? pre angieri si pre cei drepti. Nu numai pre acesti'a a iubit ci si lumea; ce e lumea? Multimea pecatosiloru, pre cari ar trebui se i departodia dela sine, se ii persecuedie in eternu, ii-a iubit, voidu ca se nu pera ci ca in eternu se se inaltie. Si cum se pote intempra acest'a? Prin singuru unulu nascutu fiu alu seu, pre care ni l'a datu de frate, mantuitoriu si esemplu. Deci bucurate o pecatosule, caci scopulu marotiu dela care te ai abatutu erasi lu-poti ajunge, caci ai pre fiulu carele te va conduce la tatalu. — Dece te temi de Dumnedieu ca judecatoriu, imbratiosieidia pre fratele celu dumnediescu. Dece nu ai putere ca se te aredici din multimea pecatorulu, apuca man'a Mantuitorulu teu. Dece nu scii calea, pre care trebuie se umbli in venitoriu, privesce esemplulu care strelesce in faci'a fiului lui Dumnedieu. Inchipuesce-ti ca si cum Dumnedieu astadi ar rosti catra tine ca si ore candu catra apostoli pe muntele Tavorului: „Acest'a este fiulu meu celu iubit i intru carele bine am voit, pre acest'a se-lu ascultati.“

O cuventulu celu eternu a lui Dumnedieu, care la implinirea vremei ai primitu trupu omenescu, ca se ne poti fi frate, mantuitoriu si esemplu, patrunde sufletulu meu ca aradicandume preste pacate se-mi potu castig vietia eterna. Maria precurata, mum'a lui Dumnedieu, arata-mi pre Isusu fruptulu panteceulu teu. Deci tota cuventarea voiu imparti-o in 3. parti, vorbindu despre fia care de osebi.

Partea I. Isusu fratele nostru. Partea II. Isusu Mantuitorulu nostru. Partea III. Isusu esemplulu nostru.

Partea I. Isusu fratele nostru.

„Si cuventulu trupu s'a facutu si va locui intre noi“ (Ioanu I. 14.) Aceste le dicemu in tota diu'a de 3 ori in rugatiunea angierulu Domnului, candu biserici'a, prin sunetulu clopoteloru chiama la sine dimineti'a, la mediadi si sera pre toti fii sei ca se-si aduca aminte de intruparea fiului lui Dumnedieu. Pentru ce trebuie se ne aducemu de atate ori aminte despre acestu secretu? Caci intruparea fiului lui Dumnedieu este bas'a mantuirei nostre, isvorulu sperantieloru si a iubirei lui Dumnedieu. Fiulu lui Dumnedieu a luat trupu, nu ca se judece pre cei pecatosi, ci ca se mantuije si se invetie pre omeni. Fiulu lui Dumnedieu a luat trupu nu pentru ca se ne predee pre noi mortii cei vecinice, ci ca se ne castige vietia eterna, si se ne impartasiesca in nemurire. Intru adeveru, pentru ca a luat trupu omenescu nu se pote cugeta alta de catu ca s'a micioratu pre sine, facanduse asemenea noua nimicindu foradelegile nostre; celu eternu se face muritoriu, ca murirea se o stremute in nemurire, celu mai fericitu se supune suferintieloru, ca se ne scota din suferintia la fericare; fiulu lui Dumnedieu se face fiu omenescu, ca pre noi se ne faca fii alui Dumnedieu. — Deci primirea trupulu omenescu o cuprinsulu tuturor bunatatiloru, intru adeveru e o intemprare de bucurie, de care aducendune aminte, se ingenuunchiemu dicendu: „Si cuventulu trupu s'a facutu si locuieste intre noi.“

O! suflete alu meu simtiesci acea bucuria, acea desfatara, care se cuprinde in aceste cuvinte? Dumnedieu se face omu.

In vremea aceea s'a intemplat ca angierulu Gavrielu s'a trimisu la fetior'a Marii se-i spuna, ca va fi umbrita de duchulu santu si va lua in pantece si va nasce pre fiulu celui de susu, insa a fostu dela inceputulu lumii determinatu, ca cuventulu lui Dumnedieu se primiesca trupu omenescu. De aceea noi omenii nu numai cu sufletulu ci si cu trupulu suntemu asemenea fetiei lui Dumnedieu, avendu trasurile fetiei lui, acarui omenire din veci era cuprinsa in ideia trinitatii. Deci cu totu dreptulu putemu dice ca, intre tote vietuitorele omulu o celu mai placutu lui Dumnedieu.

Intru adeveru prin Isusu Cristosu amu dobenditu mai multu de catu am perdutu prin stremosiulu Adamu. Prin Adamu cadiendu in pecatu amu incetatu a mai fi fii lui Dumnedieu, si a dobendi vietia eterna. Ore se fia vr'unu sufletu de omu care pe langa tota convingerea ar fi creditu au presupusu ca Dumnedieu candu va fi fratele nostru? Pentru acea si invetiacei lui tie-neu in celu mai mare secretu imbracarea lui in trupu omenescu. Acestu adeveru ilu amintiesce elu in evangeli'a sa, aceste le publica in cartea intemplantinteloru. Aceste le pune ca incise in epistolele sale unde asia dice: „Ceea ce era intru inceputu, ce am auditu, ce am vedutu cu ochii, ce am privitu ce am pipaitu cu manele despre cuventulu vietii. . .“ Ca si cum ar' fi

voitu se dica: Credeti ori catu de necreditu se se para a fi: Cuventulu trupu s'a facutu si locuieste intre noi; fiulu lui Dumnedieu a primitu trupu omenescu, elu e fratele nostru.

Apostolulu a sciutu ca, multi secretulu acest'a necuprinsu lu voru despretiui.

Ce asi face, deca acestu secretu astadi l'asiu audi prim'a data, deca d. e. nascandu-me in Americ'a sau Australi'a din cuventulu unui vestitoriu asi intielege: cum a creatu Dumnedieu lumea si tote acele ce sunt in trena, cum au calcatu omenii cei dintaiu porunc'a lui Ddieu in raiu, tragandu prin acest'a asupra lor judecat'a cea mai osendita si vecinica; si Dumnedieu, ca dreptulu seu celu vetamatu, se-lu pota impreuna cu bunatatea sa, n'a trimisu pre profetulu celu santitu in pantecele mumei sale, nici dintre puterile ceresci, nici vr'unu angieru, ci pre fiulu seu celu unulu nascutu, l'a trimisu in lume, ca se fia fratele omeniloru. Dumnedieu fratele meu — ore acestu secretu nu ar face nici o impresiune asupra sufletulu meu, candu e cunoscutu din vietia-mi frageda.

„Asia a iubit Dumnedieu lumea, catu a datu pre fiulu seu, ca toti cei ce voru crede in trena se aiba vietia de veci (Ioanu 3. 16) — Caci nu pentru aceea a trimisu Dumnedieu pre fiulu seu ca se judece lumea, ci ca lumea prin trena se se mantuiasca.“

O cuventulu lui Dumnedieu, care din veci ai fostu la sinulu parintelui, si la implinirea vremei ai devenitu omu in pantecele feciorei, te adoru si ciustescu venirea ta, in multimea necasuriloru. Ce te a atrasu din ceru, ce te a indemnatu, ca in asia stare deplorabila se te prezentezi, se primesci chipulu servului, si se te imbraci cu hainele omeniloru pecatosi? Amorea te a trimisu la noi, ca se ne conduci pre noi erasi la tatalu. De ce esti tristu o suflete alu meu, si de ce me infestezi? Speraza in Dumnedieu, caci elu deodata e si Mantuitorulu teu; Dumnedieu e alu teu judecatoriu, nu e maniosu elu pre tine in veci, caci: „Asia a iubit Dumnedieu lumea catu a datu pre fiulu seu unulu nascutu, ca toti cei ce voru crede in trena se aiba vietia de veci“ Cu adeveratu Dumnedieu a trimisu pre fiulu seu, nu ca se judece lumea, ci ca lumea se o salveza prin trena. „Bunatatea lui Dumnedieu preste tote lucrurile sale;“ elu nu voiesce mortea pecatosulu, ci ca pecatosulu se se intorca dela caile retacite si se fia viu.

Asia e, me voiu intorce dela caile retacite, si dupa ce prin intruparea Fiului lui Ddieu m'am impartasitu cu Ddieunu voiescu a mai trai ducendu o vietia necuviintiosa. Eu pe acel'a voiescu a iubi care mai nainte pre mine m'a iubit, care pentru mine a luat trupu omenescu, ca se me faca partasiu bunatatiloru lui Dumnedieu.

(Va urma.)

Vechii gramatisti si ortografisti Romani de oriente (Daco-Romani) de stravechi'a nostra religione ort. orientala.

(Continuare din Nrulu 4.)

Alu patrulu si ultimulu in seclulu 18-le gramatistu-ortografistu Romanu ortodossu, fu Radulu Tempea directorulu scololoru nostre ortodosse nationali din Trannia. —

Acestu venerabile mosiu alu nostru edede gramatic'a sa in limb'a romanesc'a, la Sibiu in tipografi'a lui Petru Bart in anulu 1797, cu spesele orekarui Radulu parochu satulu lungu din Secelea.

Abia mai este delipsa a spune aci, cumca opulu acestui zelosu barbatu, fiindu compusu in limb'a nostra nationala, a fostu mai folositoriu, si prin urmare mai latitu intre Romanimea ciscarpatina.

De dupa datele ce-mi stetera la dispusetiune, pana acum am demustratu, cumca Romanii ortodoci in seclulu alu 18-le afora de alte opuri, au aretatu patru opuri gramatice precandu fratii de unu sange abia unulu; dreptuaceea constatatu este pana la evidintia, cumca afirmatiunile unora frati de unu sange cari dicu ca numai ei sunt luminatorii natiunei nostre, — sant nisce apucaturi frivole.

Onorabila Redactiune! Desi vedu prea bine ca dispuneti de pucina spatiu in „Lumin'a“ dar totusi in interesulu numerosiloru lectori, Ve rogu cu caldura, ca se binevoiti a publica pre-cuventarea gramaticei lui Radulu Tempea susu memoratu, apoi ca se veda si fratii de unu sange cei ce au ochi, si se auda cei ce au urechi zelulu Romanului ortodocu din seclulu alu 18-le. —

Me voiu tiené strictu de testulu si ortografi'a autorulu, numai catu sciindu, ca tipografi'a din Aradu nu dispune de caractere ciriliane, o voiu transcrie cu litere romane adaugendu u finalu.

„Cuventare înainte.“

Acésta precuventare la gramatica, ca se me exprimă așa este un'a istoriă a literaturii românești. Ea sună așa:

Vredu cineva o maiestria a invetiă, are mai întâi trebuința a se chivernisi de uneltele acelea prin cari se pōta aduce lucrulu seu la buna seversire. Tōte științele așa sunt unele cu altele legate, câtă un'a fora de alt'a, buna și temeinicioasă seversire nici într'unu chipu nu pōte dă. Știința astronomică fora de cea matematică, nici într'unu chipu, nu se pōte invetiă cu adevăru întemeiatu; atâtă și cea matematică fora de cea aritmetică. Știința doctoriei fora de fizică; și fizică fora invetiatur'a firăscă, érași nu pōte luă drept'a ei seversire. Invetiatur'a filosofică fora de Retorică, și Retorică fora de maiestria gramatică a se invetiă nu se pōte. Deunde vedi iubite cetitoriule! precum maiestria gramatică este începerea și povătuirea spre tōte celelalte maiestrii și științe înalte.

Acésta este dreptu aceea chei'a care dintru întunerecul necunoscinței ne deschide usi'a prin care venim la lumin'a întieptiunei, spre care de multu amu fi avutu trebuința de a veni; însă machnire într'unu adevăru! căci lipsindu-ne acésta mai întâi trebuințioasă maiestria, ce a potutu alta a nasce fora decātu desradacinarea mai întâi a limbii noastre românești (care a fostu cea vechia romlenescă), după aceea lips'a cartilor de maiestriile și științele cele înalte, apoi imbeznierea minții înecarea de totu în prostia și nesciință; și éta acum suntemu ce ne vedem cu ochii, și ne simțim pre noi însine!

Pricin'a însă a scaderii noastre a fostu și nestatornici'a stăpanirii. Pana cându a statu Daci'a (cu legiōnele romlenesci care imperatoriulu Traianu le a adusu în Daci'a) sub sceptrulu imperatiei romlenesci; Romanii românești s'au romlenesci au vorbitu, éra îndatata imperatiu Constantin Pogonatu pre la anul dela Cristos 669, a supusu tiér'a stăpanirii lui, am începutu a nevoi a ști limb'a bulgară (ca un'a ce érá mai de trebuință pre vremea aceea) și așa limb'a noastră s'a amestecat cu a Bulgarilor.

Adevărulu priciniei acesteia prin noi însine Romanii carii ne aflamă acum prin Ardealu, Banatu și Ungrovlachi'a adeca tiér'a românească, și si prin alte parti lamuritu se descopere, în Ardealu fiindu Romanii amestecați cu Ungurii și nemții, cei de prin Varmegii au amestecat limb'a loră mai multă cu cea Ungurăscă, dicendu *tistasu* în locu de *curatu*, *chedvesu* în locu de *voiosu*; *duhanu* în locu de *tabacu*; și éra unde sunt amestecați cu nemții în scaunele sasesci, au amestecat-o cu cea nemțescă dicendu *silofmitia* în locu de caciula de nōpte (Schlafmütze) Haltibindel, în locu de mafra de grumadi (Halsband) și altele. În tiér'a românească unde sunt amestecați cu Grecii, și învecinați cu Turcii, amesteca limb'a românească cu cea grecăscă, dicendu: nu me pirăsi, în locu de se me faci cunoscutu s'au luminatu; s'a luat la ipolipsis, în locu de s'a luat la mare cinstă s'au tare înainte; în tiér'a Banatului fiindu amestecați cu serbii, au amestecat-o cu cea serbăscă, dicendu *istina* în locu de *adeveratu*, *bogda prosti* în locu de, Ddieu se-ti primăscă, (bogdati prosti) *pohvala* în locu de *pompa*, și altele.

Dupa pomenitul Constantin Copronimu la 800 de ani creștinându-se la Tiarigradu imperatoriulu Michailu fiulu imperatiului Teofilu, s'a talmăcit și cartile bisericesci despre limb'a greacă în cea slaveană, și avendu is limb'a noastră lipsa de carti bisericesci, am căutat a primi cele slovenesci. — Și așa limb'a noastră stricându-se, ba mai de totu întinându-se a perdutu și maiestria grairei, care ne avendu parinții noștri grige de a o isculi, tōtă nesciință și varvari'a au cuprinsu pre neamulu nostru și a cădiutu mare prostia.

Tardi după aceea amu avutu norocire de unii întiepti omeni spre fericirea noastră rîvnitori, carii au începutu a destepți limb'a română; macar-că de nu cu maiestria gramatică, încă totuși cu întorcerea ore-si caror'a carti în limb'a noastră. După cum am potutu afla pana acum, cel mai vechiu a fostu *Genadie* metropolitulu românesc alu principatului Ardealului, care la anul 1580 a tipăritu în limb'a română întâi în Brașiovu Casanii. După aceea mai gasim cartile lui Moisie proroculu, Facerea, Apoc. și a. l. t. la anul 1583 în Orestia. La anul 1675 prin soborniceșca porunca a Savei metropolitulu românesc alu princ. Ard. s'a poruncit preotilor a încetă de a mai sîrbi santele taine în limb'a străina cea sloveană, ci în limb'a parintăscă română; — îndată după aceea Molitvelniculu și Căslălovulu s'au tipăritu românesc. Éra la an. 1651. în dila lui Simeonu Stefanu metropolitulu românesc alu princ. Ard. s'a tipăritu Psaltirea despre jidovie pre romanie în Belgradu. La an. 1642 s'a tipăritu Cazanii la Govor'a. La an. 1658 Pravil'a în Tergoviste. La an. 1668 în Tergoviste Bibli'a românească. Éra cea mai mare parte a cartilo-

ru bisericesci s'a talmăcit de Damaschinu eppulu Romniculu la 1730 cu stilu și grăin tōrte luminatu, dar amestecate cu multe cuvinte slovenesci, pîndu vreme în locu de, timpu, sluga în locu de siervu, pricina în locu de cauza și altele.“

Presbiterulu J.

O privire scurtă asupra stărei bisericești și a clerului din Angli'a dela evulu mediu în cōcia!

În Angli'a pe la anul 1562 s'a privilegiatu o biserică de regin'a Elisabet'a, carei se dede numele „biseric'a engleză episcopăscă.“ Biseric'a acésta ca să se destingă de celelalte biserici protestante din Angli'a, și ca hierarchică-aristocratică să se număscă de „sublimă“ idede de Symbolu 39 de thesuri, cari se și promulgă totu în acelu anu, de numit'a regină. De atunci în cōci fia care rege a Angliei și-are dreptulu suprematuvu asupra tuturor bisericilor din Angli'a — tocmai așa cumu are Pap'a asupra bisericilor apusene.

Privilegiulu acésta fu întăritu de camer'a Tierii, ba chiar și de episcopii din Angli'a, dar însă cu acea modificatiune ca respectivii regi se nu aiba nici unu amestec în administrarea Tinelor, ei se fie patronii bisericilor, se fie foru apelatoriu în afacerile bisericesci! va se dica se aiba putere deplină în afacerile strînse bisericesci!!

Dar acū, supremația acésta câtă a folositu invetiamentulu și științelor teologice, și în urma căta îmbunătățire a adusu într'unu susținerea în bunăstare a disciplinei bisericesci?

Biseric'a engleză, dela carea se emanau tōte ordinatiunile, și rescriptele, a staruit tōrte pucinu în direcțiunea invetiamentulu și a intereselor teologice, pentru că laici abusau multu cu institutiunile bisericesci d. e. Dela teologu nu cereau ca să se ocupe câtă mai multu cu științele dogmatico-teologice, și prețindeau, ca progresulu și cultur'a lui se fia mai multă profană! Preotii satesci nu erau calificați, nu erau aleși, parochiele se împartiau după chipsuél'a suprematului, ba și mai multu, celu ce avea parale multe, castigă parochia bună, va se dica, se împartiau parochiele nu după calificațiune, ci conformu patronagiului!! Si episcopii, de tōte aceste pucinu se interesau! Ce urmă apoi de aci? nu arare ori acea, că preotii debili în științele teologice, cumparau cuventari bisericesci, și apoi aceste le roșteau fiiloru sufletesci, și nu arare ori érá și așa casu, cându preotulu rostea o cuventare în contr'a convingerei sale.

Din aceste predise vedem că biseric'a suprematizată nu pōte progresă, ci ea trebuie se-si aiba institutiunile sale liberale aceste trebuie se le exercizeze însăși ea, căci numai așa pōte prosperă clerulu, numai așa pōte biseric'a să se desvălăscă din ideile complicate. Pana cându, deca biseric'a are supremația laică nu pōte clerulu progresă nici în cultur'a teologică, nici în cea socială, ci trebuie se remana îndereptu; dara nici chiamarea statulu nu pōte fi alta decātu se garanteze libertatea atâtă singuraticilor, câtă și corporatiunilor religioase.

Angli'a și în privința acésta a retăcit căci a împăteritu monastirile se-si castige parochiele cele mai de frunte. Pana în sfersitu Henricu alu 8 le le desfintă și acéste, și acū bunurile bisericesci, nu sunt nici parochiale nici monastiresci, ci ele sunt posesiunile unor proprietari!!!

Ce privește exteriorulu bisericilor din Angli'a e tōrte simplu. Bisericile sunt edificate spre resăritu. Decoratiuni din launtru nu au nimică, este numai o simplă masă acoperită cu unu prosopu (cersavă) alb, de asupra ei stau două table de lemn s'au de pētra, pe care sunt sculptate cele diece porunci. În mijlocu e scaunulu oratorieu. Er ornatulu preotiescu e o reverendă îmbumbată, și cu unu guleru alb.

Asia steteră afacerile bisericesci în Angli'a pana în zilele mai din urmă. Cu tōte aceste, poporulu se alipește cu amor de religia, și nimicu nu-lu pōte abate dela credința sa, dela veneratiunea catra religie. Elu urmăza cuvintele santulu Apostolu Pavelu carele dice: Fie care din voi să se supună puterei mai înalte, nu pentru frică pedepsei, ci pentru conștiință.

Urosiu Ioanoviciu,
clericu de an. II.

Instrucțiunea publică în Romani'a.

Program'a invetiamentulu primariu.

Mai înainte de a determină materiile de invetiamentu pentru Instrucțiunea publică generală, se observamă ore cari diferinție între cei cari sunt chiamați a le studiă. Sunt trei mai principali: diferinție de seculu, diferinție în inteligență, și diferinție după localitate.

Diferenție în Sexu.

Femeia este făcută pentru barbatu, și barbatul pentru femeia. Lipsa unuia din lume aduce disparitiunea celuilaltu. Sunt două jumătăți ce formează omul: Căndu numai un'a se cultiva întregul este incompletu, diformu, nu prezintă nici o armonie, nu se aplică legea naturii.

O copilă, instruită, îndată ce a devenit nevastă și mamă, este *monitorul* familiei. Nu este unu exemplu, unde mamă știind carte, se trimite pe copii săi la școală foră se știe ceti și scrie. Dacă orecari circumstanțe punu pe mamă în imposibilitate de a-i trimite copii la școală, ori-cari ar fi grijile și ocupațiunea sa, ea totdeauna va găsi timpul necesariu pentru a învăța pe copiii săi în totu cea-ce însăși poate să îi învețe.

Dacă de la 1848 încôci instrucțiunea copiilor ar fi fostu obiectul de atențiune ce noi reclamăm pentru ele, am putea asta-di parcură totă Români'a, foră a da peste unu copilă macar mai josu de 15 ani care se nu știe ceti și scrie.

Nu este totu astfelu cu părinții de familie în clasele laborioase de prin orășe și sate; cându ei nu posedu nici o notiune elementară se arotu în generalu pucinu interesati de instrucțiunea fiilor lor; cându ei știu ceti și scrie, rar îi vede dându-și ostană la a instrui însăși pe copiii lor, s'eu celu pucinu a îi cercetă de lectiune, la întorcerea lor, de la școală.

Instrucțiunea părintelui de familie profită numai lui singuru, a mamei de familie din contra se găsește totdeauna în persoană fiilor săi.

A instrui copilele este a deschide o școală în sinul fiecărei familii; deschideți dară o școală, s'eu celu pucinu o clasă de fete în fiecăre comună.

Să ne fie permis a spune aici în câteva cuvinte opiniunea noastră asupra instrucțiunii ce trebuie să se dea femeilor.

Cestiunea instrucțiunii ce se cuvine femeilor se reduce după noi, la niște termeni prea simpli deși este una din cestiunile cele mai importante pentru secolul și societatea în care trăim.

Începem mai întâi prin a declara că în Români'a ca și în totă Europă orice încercare de emancipatiunea femeii s'eu a femeilor nu poate fi nici o dată luată în seriosu, ridicolul și va fi unu obstacol irezistibil; de faptu legile noastre în armonie cu natură și gradul de civilizațiune nu aserve cu nici de cum pe femeia, din contra le respectă și le proteje.

Condițiunea legală a femeii dar nu implică reforme importante; nu este însă totu astfelu despre educațiunea lor socială, foarte neglijată de unu guvern care și-a atribuit direcțiunea instrucțiunii publice.

În educațiunea femeilor, de cea ce trebuie să se ocupe cine-va înainte de toate, este utilitatea misiunii lor, căci a o neglijă este a nu vedea în ele de câtu soție date omului pentru a îi indulci viața a încântă petrecerile sale, a împărți suferințele cu ea și a îndoi bucuriile.

Considerată sub acestu punctu de vedere mai multu pastoralu de câtu socială instrucțiunea superficială a femeilor se explică; nu este necesariu, în adevăr, ca instrucțiunea lor să fie mai profundă, decât ele n'au altă destinație de câtu aceea de victimă s'eu de idol.

Dar dacă idilei poetului veti substitui cugetul legistului, decât în locul nevestei numai vedeți de câtu mamă, rolurile îndată se vor schimba, femeii va aparține primul, barbatul secundul; în acestu din urmă, nu veti mai vedea de câtu *fiu* crescutu de maică sa.

Atunci instrucțiunea femeilor ve va pare incompletă și superficială, cu totu contrarie scopului la care ea ar trebui să tindă, atunci ve veti surprinde insive, sustinendu căa ce corupe societatea: „femeia este făcută numai pentru a plăce și a iubi”. Atunci ve veti grabi a recunoște că din cele două condițiuni ale femeii, cea de mamă este primă, și cea de nevastă secundă; maternitatea este vocațiunea sa, ea radică pre femeia mai pre susu de om; maritagiul nu este de câtu o funcțiune care pune din contra, pre femeii în dependență a barbatului.

Pentru a determina mai precisu, care este educațiunea și instrucțiunea ce trebuie să primască femeia, este trebuința ca mai pre susu de toate să ne dam bine seama de misiunea ce îi prepară tendințele societății.

Omul trebuie să fie formatu pentru instituțiunile țării sale, femeia pentru omul care a devenit astfelu. Trebuie să considerăm calitatea de cetățeană, ca adevăratul mobil

al existenței sociale a omului; destinată unei femei este la rândul său, cuprinsă în aceste două titluri: nevastă și mamă cetățeanului.

Femeile poartă viitoriul societății în sinul lor. Ori ce progresu repede și realu se atribuie numai lor.

Ameliorarea sorții claselor populare și moralizarea lor este strinsu legată de ameliorarea instrucțiunii femeilor; un'a nu poate fi posibilă de câtu după realizarea celeilalte.

Foră a mai renoi discutarea acțiunii reciproce a moravurilor și legilor, dicem, pentru a transă cestiunea indecisa, că influența asupra moravurilor poporului și progresului rațiunii umane aparține mai multu mamei de familie de câtu legilor.

A formă mume demne de acestu nume, capabile de a exercia cu deosebire această primă funcțiune socială, astfelu trebuie să fie scopul instrucțiunii femeilor, a formă nevastă, care se fie socie dulce, plăcută și fidelă, va fi cu atât mai bună cu câtu va avea de rudimentu exemple mai adesea ca precepte, foră se fie fostu preparate într'unu modu sistematicu; fii siguri că copilă va fi totdeauna bună nevastă decât educațiunea unei bune mame a făcut o după imaginea sa.

Considerată sub acestu punctu de vedere cu totu materialu, care este instrucțiunea ce trebuie să se dea copiilor? Ce cunoștințe și va trebui să castige?

La toate cestiunile ce s'ar putea face, noi vom răspunde prin aceste două linii care cuprind totă programă educațiunii copiilor.

Trebuie a învăța pe femei aceea ce ele trebuie să învețe mai târziu pe copii ce vor naște.

Cu alte cuvinte:

Trebuie a da copiilor și copiilor născuți în aceeași condițiune în aceeași instrucțiune, pentru ca în viitoru, copilele, devenite mume să împlinescă ceea ce instrucțiunea publică nu face de câtu pe jumătate, și acestă cu multă bataie de capu, și ca astfelu se fie asigurate și instrucțiunea și educațiunea copiilor, foră a vetămi interesul familiei, și foră a turbura ierarhia socială așa precum face egalitatea civilă și libertatea politică. (Estr. după *Oltulu*.) Gr. D. P.

VARIETATI.

== La dispozițiunea Prea Săntiei Sale Domnului Episcopu diecesan se voru ține examenele semestrale de iernă cu elevii dela institutul teologic arădanu în 25. și 26. a le lui Februaru a. c. st. vechiu.

X Protodiaconul Iosif Goldisiu ca referință consistorialu în senatul strinsu bisericesc dându-și resignatiunea sa dela acestu postu, Preasăntia Sa Domnulu episcopu acestă resignatiune motivată și cu provocarea la concludul sinodulu 83. din anul 1872. a binevoitu a o primi; facendu pentru sevirsirea lucrărilor începate de acestu postu proviziune interimară și până atunci ce locul devenit vacantu se va deplină pe calea sa în modu definitiv.

*— Dlu Dr. Eugeniu Mocioni, în favoarea fondului nostru eparchialu, a renunțat la întregă sa competență de spese și diurne pentru participarea la congresul electoralu din toamnă; va se dica acelu Ilustru Domnu a sporitu fondulu eparchialu cu o sumă de 70. fl. v. a.

În timpul de față, cându poporul nostru cuprinsu de o serăciă generală numai poate — s'eu foarte pucinu — contribui la sporirea fondurilor sale bisericesci și școlare, o donațiune ca cea de mai susu, a Dlu Dr. Eugeniu Mocioni, astăzi mai multu ca altă dată ea este bineprimită de biserică și națiune. Primască deci Ilustrulu Domnu și din partea noastră mulțumită cordială, ce îi datorim pentru această faptă adevărată creștină și românească!

□ Ap'a rece ca tratamentu contră frigurilor tifoide (tifoze). — Ap'a rece, unul din cele mai puternice modificatoare cunoscute a organismului, pare a se putea aplica cu succes la tratamentul frigurilor tifoide. De cându termometrul s'a introdus în practica medicinei, se știe că fenomenele grave a frigurilor tifoide sunt legate cu o radicare însemnată a temperaturii animale. Termometrul medical a demonstrat că o căldură excesivă este izvorul pericolelor iminente pentru centrurile nervilor și pentru inimă. În acestu casu creșterea căldurii trebuie micșorată cu ori ce pretiu. Din timpul lui Hipocrate este cunoscută influența binefacătoare a apei reci asupra frigurilor periodice. Currie în 1798, a reușit a apei reci asupra frigurilor a frigurilor scarlatine prin afuziuni de apă rece, și cugeta să aplice acestu tratamentu la frigurile tifoide. Leroy prescria această metodă

la 1852; dar Brand celu dintaiu, la 1861, cutédia se întrebuințieze apa rece într'unu modu esclusiv în terapeutice'a frigurilor tifoide: „Pana candu temperatur'a bolnavului, dice Brand, va trece de 38°5, va trebui se i se aplice din 3 în 3 ore câte o baie mare rece de 20°, care se ținea 15 minute, si i se va dá se bea la fie cari 15 minute câte o inghititura de apa cu ghiécia. Ori ce friguri tifoide tratate cu apa rece se voru vindeca.” D. Glenard din Lion, acum de curendu a urmatu din punctu în punctu indicatiunile lui Brand la spitalulu Croix-Rousse, si a reusitu. Acésta metoda s'a aplicatu cu acelasi succesu la Paris, la ospitalulu St-Antoine din serviciulu D-lui Béhier. Tratamentul ordinariu ne aducendu nici o amelioratiune simtitoare în timpu de 14 zile, D. Béhier se hotari a întrebuinția unu midilocu mai energicu. Bolnava, o fêta de 19 ani, fu scufundata într'o baie de 20°. A dón'a di temperatur'a i se scoborise de la 40 la 30°; acelasi tratamentu dillele urmatore, 3 bai de 12 minute fie care: pulsulu crescú. Dupe câteva zile i reveni inteligenti'a, si începú a intrá în convalescentia. Bine întielegendu-se cá n'avemu în vedere, prin mentionarea acestoru esemple de vindecare pe medicu care negrositu trebuie se le cunósca, dar pe cei din prejurulu seu cari ar putea, spaimentati de energi'a tratamentulu, se precumpanésca decisiunea sa, si se 'lu inpede ce a încercá unu midilocu adesea eficace. Afora de aceste se póte micșorá temperatur'a si prin alte midilóce. Magendie a aretatú alta data cá, acoperindu pelea cu o unsóre impermeabila, se producea o recire însemnata la animalele cu cari se facea esperintia. Schéneemann, si mai cu sêma doctorulu Lowinson, avura ideea de a întrebuinția acestu metodu în tratamentul frigurilor tifoide. D. Lowinson, dupa comunicarea ce a facutu Societeti din Hufoland, acopere cu slanina corpulu bolnavului. O óra dupa ungere temperatur'a descrește cu unu gradu. De candu tratéza astufelu pe bolnavii sei, i-a scapatu pe toti. Metod'a nu e asia energica ca a lui Brand; dar se pare cá nu póte esercitá o influintia totu atátu de tare asupra organismulu. Esperintia se va pronunția în ultim'a instantia. Nu putemu parasi acestu subjectu fora a semnalá, dupa cercetarile cu totulu recente a D-lui Desjardins-Beaumont, actiunea clorhidratulu de amilamina asupra descreșterii pulsulu si a temperaturii. Acésta compositiune, în dosa de 50 centigrame, scobóra la barbatu pulsulu, în 12 minute, cu 12 pana la 20 pulsatiuni pe minuta. Acésta proprietate depresiva a fostu întrebuințata cu succesu în tratamentul frigurilor tifoide. (Vocea Covur.)

Numerulu de facia continendu o cola — celu pros-simu va aparé numai joi'a viitoria.

CONCURSU

1

pentru vacant'a statiune invetiatorésca din Temesiest, pana în 25. Februaru, a. c. candu va fi si alegerea.

Emolumintele sunt: 100. fl. v. a. 5. sinice de grau; 5. sinice de cucurudiu, 70 porțiune de fenu; 10. orgii de lemne cuartiru cu gradina.

Recurentii au a-si tramite recursele loru dlui inspectoru în Tótvárad. Temesiest, 3. Februaru. 1874.

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu inspect. cerc. de scóle Vasiliu Belesiu.

Concursu

2

pentru vacant'a statiune invetiatorésca din Comun'a Misića Inspectoratulu Chis-Ineului, Cottulu Aradului, se deschide concursu pana în 25 Februarie st. v. a 1874. în care di va fi si alegerea:

Emolumintele sunt: 1.) în bani gat'a 160 fl. v. a. 2.) 10 cubule grau. — 3.) 6 cubule cucurudiu. — 4.) 50 magi fenu; séu 50 fl. v. a. — 5.) 12 orgii lemne din care este a se încaldí si scól'a. — 6.) 13 jugere pamentu. — 7.) Cortelu liberu cu intravilanu de 800 orgii.

Doritorii de a fi alesi în acésta statiune invetiatorésca, au recursele loru bine instruite, cu testimoni preparandialu, de calificatiune si celu pucinu de II. clase gimnasiale si cu tóte atestatele recerute, precum si despre portarea buna politica si morala, adresate, ale trimite la subscrisulu Comitetu parochialu în Misića.

Misića în 12. Februarie 1874. v.

Comitetulu parochialu,

In contielegere cu mine Ioanu Cornea Inspectoru scolariu.

CONCURSU

1

pre statiunea invetiatorésca rom. ort. conf. din Zimbru inspectoratulu Iosasiului, cu carea sunt împreunate urmatoriile emuluminte, si anume: In numerariu 157. fl. 50. cr. v. a. 5. cubule de grau; 5. de cucurudiu; 12° de lemne din cari are a se încaldí si scól'a; cortelu liberu cu gradina de legume. —

Doritorii de a ocupá acestu postu, sunt avisati a-si instrui recursele loru cu documentele recerute în sensulu Statutulu, organic, apoi intitulate catra comitetulu parochialu, ale adresá concerninteli inspectoru scolariu cercuale în Iosasielu ultim'a posta Gurahoncz, — pana în a 9. Martiu st. v. a. c. în care di va fi si alegerea, — avendu respectivii aspiranti în acestu restimpu a se presentá la sant'a biserica, spre a-si demústrá desteritatea în cantari si tipicu. —

Zimbru la 11 Februaru 1874

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu mine. Ioane Munténu Insp. scol. cerc.

Edictu.

2

Mart'a nascuta Frentiu din Fibisiu, carea inca în 1839. a pa asitu cu necredintia pe legiuitulu seu barbatu Martinianu Pelea totu din Fibisiu, si nesciindu-se nici pana astadi loculu ubicatiunei ei, se citédia prin acést'a, ca în terminu de unu anu si o diuta sê se preasentadie la scaunulu protopresviteralu mai diosu însemnatu; cáci la din contra, procesulu divortialu intentatu de barbatulu seu se va pertractá si decide si în absinti'a ei.

Lipov'a, 5 Faurariu, 1874.

Forulu Matrimonialu gr. or. alu protopresviteratulu Lipovei.

CONCURSU.

2

Deóre ce în sensulu publicatiunei facute în lun'a lui Decemvre în fói'a nóstra „Lumina“ competentii pentru parochia vacanta din Morod'a nu s'au infatisiatu la biserica nóstra de aicea pentru de asi dovedi desteritatea în tipicu, cantu respective în servitiulu Ddieescu si predica: prin acésta se escrie concursu de nou pe langa conditiunile urmatore: Una sesia pamentu, 148. mesuri bucate — grau si cucurudiu, éra dela 35. case a 33 cr.

Doritorii de a fi alesi se-si tramita recursele la protop. tract. D. G. Vasilieviciu în Siria. Preferintia voru avea cei cu clase gimnasiali séu celu pucinu cu celea capitali.

Alegerea va fi la Dumineca 3-a a parasimeloru.

Aspirantii sê se infatisiedie pana atunci la biserica în vre o Dumineca séu serbatóre pentru de a cantá séu a servi S. Liturgia.

Morod'a, 11. Februaru 1874

Comitetulu parochialu

Cu scirea mea G. Vasilieviciu protopopulu Vilagosului.

Concursu.

3

Pentru statiunea invetiatorésca din Comun'a Parhid'a, protopresviteratulu Luncii se escrie concursu:

Emolumintele sunt:

1. 1/2 sesiune de pamentu de clasa 1.
2. 12 cubule de bucate în grauntiu.
3. 2 stangeni de lemne si paie de încalditu scól'a. —
4. În bani gat'a 40 fl. v. a. si accidentiile cantorale.

Doritorii de a ocupá acestu postu invetiatorescu, sunt pofiti de asi tramite recursurile loru pana 1. Martie c. v. în care di se va ținea si alegerea avendu recursurile adresate Comitetulu parochialu ale tramite protopopulu tractualu în Oradea-mare. Datu în Parhid'a 3. Faurariu 1874.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu protopopulu tractualu.